

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Biserica noastră și războiul

Gh. Tulbure

O privire interesantă asupra războiului ardelenilor ne-o relatează, pe baza pildelor istorice, un ilustru gazetar bihorean, Gheorghe Tulbure, cel care condusese ziarului de avangardă al Partidului Național Român din Bihor, din 1919.

Din ceasul în care a prins de veste, că țara se află pe picior de război¹, Românul nostru n'a mai stat nici un moment la îndoială. Când a venit porunca mai înaltă, pașnicii locuitori ai satelor românești au lăsat casă și masă și-au pornit-o la drum. Doar atât au mai zăbovit până și-au grijit de sufletul obidit. Românul nu pleacă în cale mai lungă fără să se știe întovărășit de paza și ajutorul lui Dumnezeu.

Înainte de a purcede să-și facă datoria de oștean, el nu uită să-și împlinească datorița de creștin. Preoții satelor s'au sculat deci în faptul zilei, luminările bisericuțelor de lemn s'au aprins și după ce ați ascultat sfânta liturghie, în ecteniile pentru călătorie, cei chemați s'au cuminecat toți după rânduiala legii creștinești. Și-au mai făcut o cruce, și apoi, în sclipirea dimineții de vară, nesfârșitele cete albe au început a roi spre marginea orașelor - să se înșiruie sub pajura împărătească.

Iar pe urma trenurilor, cari zburau de-a lungul țării, încărcate cu ficiori și rezerviști din Ardeal, răsunau toate hotarele de doine jalnice și de chiuituri voinicești. Așa a pornit Românul la anul 1914 sub drapelul Maiestății Sale, să se bată cu Sârbul și cu Muscalul. Și cum s-a purtat pe câmpul de luptă? Ne-o povestesc acum, după trei luni de războire, nu numai gazetele noastre, ci înșeși știrile oficiale și - mai ales după memorabila scrisoare de recunoștință a contelui Tisza - ne-o spun aproape toate jurnalele streine, cari laudă bravurile regimentelor românești de nu-și dau rând. Se înțelege însă, că gestul acesta impunător, conduita aceasta corectă și loială a poporului românesc nici un om serios nu o va atribui unei grabnice metamorfoze a psihicului nostru național, provocate peste noapte de viforul războiului actual. Trâmbițată acum în largul lumii și admirată chiar de cei mai sceptici adversari, atitudinea neamului, în vremurile acestea de grea cumpănă, se prezintă cu farmecul unui fenomen neașteptat numai în ochii acelor, cari s-au datat a ne cunoaște din condiții și a ne aprecia după clișeurile zugrăvite de creierii înfierbântați ai patrioților de la ziarele budapestane. Cel ce a învățat a ne cunoaște însă mai de aproape acela știe, că noi tot așa am fost, de când ne-am pomenit pe plaiurile acestea: în vreme de pace oameni de rânduială, în vreme de bătaie oameni de ispravă. Ținuta loială și purtarea eroică a fiilor neamului nostru în fapt nu este, decât o atribuțiune firească a individualității sale etnice și o urmare a educației sale sufletești. Să stăruim puțin asupra acesteia din urmă.

Fiecare popor își are sufletul său propriu, potrivit cu îndemnurile firii sale, cu împrejurările de viață și creșterea culturală, de care s-a împărtășit. Sufletul neamului nostru s-a plămădit — cum bine știm

¹ *Biserica și școala*, Anul XXXVIII. Arad, 23 noiembrie (6 dec.) 1914. Nr. 47 . p. 365-367, material depistat de Col.r. Dr. Constantin MOȘINCAT

toți — și s'a format sub ocrotirea directă a bisericii. Legătura între cler și popor poate la nici un alt popor nu este atât de strânsă, atât de intimă, ca la noi Români din statul ungar. La noi preotul, departe de a fi un simplu duhovnic înfășurat în mantaua misterioasă a reprezentantului lui Christos pe pământ, a fost și este de-a dreptul un cârmuitor al sufletelor, este însuși crescătorul turmei sale cuvântătoare sub toate raporturile vieții spirituale. Veacuri de-a rândul singura școală culturală a țaranului nostru a fost biserica, iar manualele lui didactice au fost cărțile de slujbă religioasă. Sufletul poporului nostru a devenit astfel un aluat frământat de manile preotului și dospit la căldura doctrinei bisericești. Povățuit de înțelepciunea sfințelilor scripturi ale ecleziastului țaranul nostru a învățat a primi cu resemnare și a suportă toate intemperiiile vieții cu credință și nădejde în Dumnezeu, care ca un Părinte bun și drept ne trimite vremi cu pace, roadă pământului, secetă, foamete sau războaie sângeroase, după cum suntem vrednici, după mulțimea păcatelor noastre. Pe lângă credința religioasă însă, călăuziți de poava slovei bisericești, care învață, că »toată stăpânirea dela Dumnezeu este«, preoții au sădit în inima poporului și sentimentul alipirii și, al supunerii cătră domnul și stăpânul țării. »Dați Gesarului ce este al Cesarului...« sunt cuvinte evanghelice, cari au străbătut adânc în sufletul clerului și poporului nostru prefăcându-se pentru el în axiomă de viață, în normă de conduită cetățenească. Evident așa dar, că manifestarea poporului nostru ca element de ordine și de încredere nu a fost nici un fenomen neînțeles și cu atât mai puțin un calcul de ordin diplomatic, ci în ultima analiză ea este o urmare a creșterii sale sufletești primite în și prin biserica ortodoxă. # * # La învățătura desprinsă din cărțile bisericești, la povețele și îndemnul preotului vin apoi și se alătură rânduielele cari se pogorau în răstimpuri și la prilejuri anumite din graiul vlădicilor. Am putea spune fără exagerare, că în țara aceasta n'a fost episcop și mitropolit românesc, care în pastoralele sale să nu fi îndemnat cu stăruință poporul credincios la cinstirea legilor, la supunere și, ascultare față de cârmuirea cea lumească, la plătirea birurilor și la împlinirea datorințelor ostășești.

Cadrele acestui articol nu ne îngăduie să ne coborâm prea jos pe scara diptichonului pentru ilustrarea acestui adevăr istoric. Vom trece deci peste vlădicii mai vechi și ne vom opri la Șaguna, care a fost fără îndoială cel mai înțelept cârmuitor al bisericii noastre. Din momentul în care și-a pus piciorul în Sibiu, ca vicar general și apoi ca episcop, Șaguna ni-se prezintă ca cel mai zelos și mai devotat împlinitor al dorințelor și poruncilor mai înalte. O seamă din pastoralele și circularele sale sunt pline cu povețe și instrucțiuni menite a îndruma atitudinea cetățenească și a face educația — putem zice politică — a clerului și poporului său. Astfel în prima sa pastorală, din decembrie 1847, dă ordin preoților să îndemne pe ficiori să meargă toți la asentare și să se prezinte fără cârtire »la măsură«.

În cursul anilor 1848—49 sfătuia turma la toată ocazia să fie în pace și'n ascultare și să se ferească de orice »vrășmășie și volnicie«, ca să se plinească zisa scripturii: »fericiți cei făcători de pace...« »...Să fiți totdeauna buni și ascultători — zice într'un circular — credincioși cătră împăratul și cătră mai marii voștri diregători. Să aveți dragoste frățească între voi și cătră celelalte nații cu noi lăcuitoare...

«După încetarea războiului din 48 Șaguna a fost primul, care a grăbit să descopere curții din Viena credința și loialitatea poporului său și mai ales enormele jertfe de sânge și avere, ce le-a adus acesta pentru casa domnitoare. Iar la 1859, când a izbucnit răzbelul cu Italia, Șaguna își îndeamnă poporul credincios să urmeze glasului împărătesc și să prindă arma pentru apărarea monarhiei. Este știut apoi, că nimeni n'a alergat atâta cât Șaguna înaintea tronului imperial și regal, ca să prezinte monarhului »credința cea neclintită și neîntinată» a poporului său românesc. În acelaș timp însă Șaguna a știut să exopereze și recompensa cuvenită pentru loialitatea și sacrificiile credincioșilor săi față de tron și dinastie. Câtă vreme deoparte întâria dogmaticismul în sânul bisericii noastre, de altă part e solicită pe sama ei acordarea libertății și autonomiei, ce i-se cuvenia în temeiul dreptului ei istoric și de creerii înfierbântați ai patrioților de la ziarele budapestane. Cel ce a învățat a ne cunoaște însă mai deaproape acela știe, că noi tot așa am fost, de când ne-am pomenit pe plaiurile acestea: în vreme de pace oameni de rânduială, în vreme de bătaie oameni de ispravă. Ținuta loială și purtarea eroică a fiilor neamului nostru în fapt nu este, decât o atribuțiune firească a individualității sale etnice și o urmare a educației sale sufletești. Să stăruim puțin asupra acesteia din urmă.

Fiecare popor își are sufletul său propriu, potrivit cu îndemnul firii sale, cu împrejurările de viață și creșterea culturală, de care s'a împărțășit. Sufletul neamului nostru s'a plămădit — cum bine știm toți — și s'a format sub ocrotirea directă a bisericii. Legătura între cler și popor poate la nici un alt popor

nu este atât de strânsă, atât de intimă, ca la noi Români din statul ungar. La noi preotul, departe de a fi un simplu duhovnic înfășurat în mantaua misterioasă a reprezentantului lui Christos pe pământ, a fost și este deadreptul un cârmuitor al sufletelor, este însuși crescătorul turmei sale cuvântătoare sub toate raporturile vieții spirituale. Veacuri de-a rândul singura școală culturală a țaranului nostru a fost biserica, iar manualele lui didactice au fost cărțile de slujbă religioasă. Sufletul poporului nostru a devenit astfel un aluat frământat de manile preotului și dospit la căldura doctrinei bisericești. Povățuit de înțelepciunea sfintelor scripturi ale ecleziastului țaranul nostru a învățat a primi cu resemnare și a suportă toate intemperiiile vieții cu credință și nădejde în Dumnezeu, care ca un Părinte bun și drept ne trimite vremi cu pace, roadă pământului, secetă, foamete sau războaie sângeroase, după cum suntem vrednici, după mulțimea păcatelor noastre. Pe lângă credința religioasă însă, călăuziți de povața slovei bisericești, care învață, că »toată stăpânirea dela Dumnezeu este«, preoții au sădit în inima poporului și sentimentul alipirii și, al supunerii cătră domnul și stăpânul țării. »Dați Gesarului ce este al Cesarului...« sunt cuvinte evanghelice, cari au străbătut adânc în sufletul clerului și poporului nostru prefăcându-se pentru el în axiomă de viață, în normă de conduită cetățenească. Evident așa dar, că manifestarea poporului nostru ca element de ordine și de încredere nu a fost nici un fenomen neînțeles și cu atât mai puțin un calcul de ordin diplomatic, ci în ultima analiză ea este o urmare a creșterii sale sufletești primite în și prin biserica ortodoxă. # * # La învățătura desprinsă din cărțile bisericești, la povețele și îndemnurile preotului vin apoi și se alătură rânduielile cari se pogorau în răstimpuri și la prilejuri anumite din graiul vlădicilor. Am putea spune fără exagerare, că în țara aceasta n'a fost episcop și mitropolit românesc, care în pastoralele sale să nu fi îndemnat cu stăruință poporul credincios la cinstirea legilor, la supunere și, ascultare față de cârmuirea cea lumească, la plătirea birurilor și la împlinirea datorințelor ostășești. Cadrele acestui articol nu ne îngăduie să ne coborâm prea jos pe scara diptichonului pentru ilustrarea acestui adevăr istoric. Vom trece deci peste vlădicii mai vechi și ne vom opri la Șaguna, care a fost fără îndoială cel mai înțelept cârmuitor al bisericii noastre. Din momentul în care și-a pus piciorul în Sibiiu, ca vicar general și apoi ca episcop, Șaguna ni-se prezintă ca cel mai zelos și mai devotat împlinitor al dorințelor și poruncilor mai înalte. O seamă din pastoralele și circularele sale sunt pline cu povețe și instrucțiuni menite a îndruma atitudinea cetățenească și a face educația — putem zice politică — a clerului și poporului său. Astfel în prima sa pastorală, din din decembrie 1847, dă ordin preoților să îndemne pe ficiori să meargă toți la asentare și să se prezinte fără cârtire »la măsură«. În cursul anilor 1848—49 sfătuia turma la toată ocazia să fie în pace și 'n ascultare și să se ferească de orice »vrășmășie și volnicie«, ca să se plinească zisa scripturii: »fericiți cei făcători de pace...« »...Să fiți totdeauna buni și ascultători — zice într'un circular — credincioși cătră împăratul și cătră mai marii voștri diregători. Să aveți dragoste fră țească între voi și cătră celelalte nații cu noi lăcuitoare...« După încetarea războiului din 48 Șaguna a fost primul, care a grăbit să descopere curții din Viena credința și loialitatea poporului său și mai ales enormele jertfe de sânge și avere, ce le-a adus acesta pentru casa domnitoare. Iar la 1859, când a isbucnit resbelul cu Italia, Șaguna își îndeamnă poporul credincios să urmeze glasului împărătesc și să prindă arma pentru apărarea monarhiei. Este știut apoi, că nime n'a alergat atâta cât Șaguna înaintea tronului imperial și regal, ca să prezinte monarhului »credința cea neclătită și neîntinată* a poporului său românesc. În acelaș timp însă Șaguna a știut să exopereze și recompensa cuvenită pentru loialitatea și sacrificiile credincioșilor săi față de tron și dinastie. Câtă vreme deoparte întăria dmasticismul în sânul bisericii noastre, de altă part e solicită pe sama ei acordarea libertății și autonomiei, ce i-se cuveniă în temeiul dreptului ei istoric și canonic. Și cine se mai îndoiește azi, că numai el și numai în chipul acesta a putut face din umila noastră biserică un factor de drept public și a putut crea raportul existent până azi între biserica ortodoxă și potestatea statului ungar. Moștenirea aceasta a lui Șaguna s'au străduit să o păstreze toți următorii săi în scaun și toți episcopii români până astăzi. Probă sunt faptele și rânduielile lor și probă mai nouă sunt pastoralele date și din prilejul războiului actual precum și rugăciunile, care se înalță aproape zilnic dela altarele bisericilor noastre pentru biruința armelor împărătești. * * Mulțumită acestor îndemnuri tradiționale și atribuțiunilor sufletești ale poporului, loialitatea și dinasticismul credincioșilor noștri s'a manifestat și de astădată în chipul cel mai strălucit. Dacă însă, pe lângă tot tratamentul rigid, ce i-s'a aplicat în viața publică, poporul nostru s'a afirmat și acum ca element credincios statului, și dacă regimentele ardelenesti au dovedit o bravură uimitoare în linia de foc, să nu se uite, că meritul de

căpetenie este al bisericii românești, care, cum am zis, săvârșește marea operă de educație sufletească a neamului nostru. Vrednicia fiilor se restrânge în mod firesc asupra mamei: asupra bisericii. Ținem să fixăm momentul acesta, nu pentru a ne lăudă întru neputințele noastre^ nici pentru a ne afișă patriotismul, cum vedem, că fac alte confesiuni, ci pentru că în constatarea acestui fapt rezidă incontestabil/or/a woraZă a bisericii noastre în raportul ei față de puterea, statului. Din relațiunea între stat și biserică rezultă pentru aceasta datorința de a întări organismul statului prin întărirea moralității și a virtuților cetățenești în inimile supușilor. Despre biserica noastră româ nească nu se va putea zice de acum, că nu și-ar fi împlinit această îndatorire superioară. Atitudinea mai recentă a credincioșilor ei a făcut dovadă, că ea este un razim sigur și un stâlp puternic al tronului și al statului, tot atât de sigur și puternic, ca celelalte confesiuni din patrie. Aceasta este concluziunea logică și firească, la care sperăm, că vor ajunge și factorii conducători ai vieții de stat, cari s'au convins și n'au pregetat a recunoaște virtuțile cetățenești și militare ale poporului românesc. Și în consecință nu ne îndoim, că în viitor se vor nizu să promoveze în măsură tot mai considerabilă interesele morale și materiale ale bisericii noastre, menținând neștirbite drepturile ei autonome, acordând întreagă încrederea cuvenită ierarhilor ei și ascultând cu bunăvoință justele ei doleanțe și postulate. Sau — după cum spune Șaguna într'un loc — să fie cu grijă, că ^precum purtăm greutățile, așa să gustăm și bunătățile*. * * Tocmai în zilele acestea s'au făcut în cuprinsul țării subscrierile obligațiunilor emise de stat pentru acoperirea cheltuielilor de războiu. Toate corporațiunile morale, toate confesiunile și societățile private s'au întrecut în a-și manifesta patriotismul, semnând cât mai multe rente de stat. E știut, că biserica noastră nu dispune de averi, iar clerul românesc e sleit de sărac. Preoțimea noastră, îndeosebire de clerul papistaș, nu se bucură de ecleejii grase și pe deasupra e încărcată și cu greutăți familiare. Episcopii noștri nu dispun de domenii estinse, cum au episcopii (și canonicii romano-catolici), cari în vechia lor calitate de feudali le-au esoperat dela regii medievali ai Ungariei, primind însă obligamentul de a ajuta pe regele în timp de război, cu soldați și proviant. În lipsa de averi și de fonduri disponibile clerul bisericii noastre, în raport cu preoțimea altor confesiuni, va fi semnat desigur mai puține hârtii de stat, iar vlădicii noștri nu pot fi în situația- norocoasă a primatului catolic din Strigoni, care zilele trecute spunea în coloanele unui jurnal din capitală, că toți banii gata, care i-a avut la casă, în sumă de 200.000 coroane, i-a plasat în obligațiuni de stat. Nu trebuie uitat, însă, că venitul anual al primatului trece peste un milion, în vreme ce un episcop românesc să cruțe o viață întreagă și nu va putea agonisi 200 mii de coroane din venitul său legal. Sub raportul acesta »patriotismul« bisericii noastre și serviciul ei pentru stat va rămâne deci în urma altora, cari știu să-și facă reclamă chiar și din plasarea rentabilă a capitalelor, cari le prisosesc. Cu toate acestea conștiința noastră e împăcată. Cu încredere și nădejde privim spre vremurile ce vor veni. Biserica și clerul nostru, ca totdeauna și-a împlinit și acum datorința față de rege și patrie, dându-i cetățeni de ispravă, ostași credincioși, cu suflete oțelite, gata să învingă sau să moară pe câmpul de onoare. Forțele acestea reprezintă un capital moral, de o valoare cel puțin egală cu a capitalului material, în actuala economie politică a statului.